

Realizácia Národného projektu Digitálna knižnica a Digitálny archív v Slovenskej národnej knižnici

Ľudmila Rohoňová

ludmila.rohonova@snk.sk

Ľuboš Glončák

lubos.gloncak@snk.sk

Príspevok približuje stratégiu digitalizácie – jej predmet a ciele. Popisuje proces digitalizácie v širšom zmysle slova, ako aj k nemu pridružené postprocesy. Definuje digitalizačný proces ako proces multifázový a približuje operácie a úkony, ktoré sa v jednotlivých fázach realizujú. Demonštruje, ako z konkrétneho dokumentu uloženého v depozíte, prechodom cez jednotlivé fázy digitalizačného procesu vzniká výstup digitalizácie v podobe PSP balíčka. V závere predstavuje konverziu PSP balíčkov na SIP balíčky a ich následnú archiváciu a sprístupnenie.

Národný projekt Digitálna knižnica a digitálny archív (NP DIKDA) implementovala Slovenská národná knižnica (SNK), ako prijímateľ projektu v spolupráci so Slovenským národným archívom (SNA), ako partnerom projektu v rokoch 2012 – 2015.

Digitalizácia objektov z konzervačného fondu SNK prebiehala už od roku 2012 vo vlastnej – **internej** réžii knižnice. Digitalizácia týkajúca sa analytického spracovania článkov bola realizovaná na základe spolupráce s **externým** dodávateľom. Z tohto aspektu možno hovoriť o *internej* a *externej* realizácii digitalizácie. Obe realizácie majú spoločnú stratégiu, predmet a ciele, fázu predprípravy a prípravy dokumentov na digitalizáciu, skenovací proces. Líšia sa procesom spracovania skenov s možnosťou analytického spracovania vnútorných logických elementov dokumentu – článkov, ktorý realizoval externý dodávateľ. Jednotiacim prvkom oboch realizácií je digitálny objekt – PSP balíček¹, ktorý sa líši iba hĺbkou vnútornej logickej štruktúry.

1 STRATÉGIA DIGITALIZÁCIE – JEJ PREDMET A CIELE

Stratégiu výberu kultúrnych objektov pre digitalizáciu v SNK vymedzuje hlavný predmet záujmu projektu *Digitálna knižnica a digitálny archív*. Podľa tohto je hlavným zámerom digitalizácie zdigitalizovať² *slovacikálne* písomné dokumenty³, čiže diela, ktoré sú:

1. dielom Slovákov – slovenských autorov,
2. vydané alebo vyhotovené na území dnešného Slovenska,
3. obsahovo späté so Slovenskom alebo Slovákami,
4. napísané v slovenskom jazyku.

Objekty v digitálnej knižnici textových dokumentov a knižničných zbierok sú:

- samostatné fyzické jednotky knižničného fondu, ktoré majú prírastkové číslo
- fyzický zväzok tlačenej knihy, samostatný titul viaczväzkového titulu alebo edície
- zviazaný ročník novín a seriálu
- číslo tlačených novín
- číslo tlačeného časopisu
- jednotlivý článok z tlačených novín alebo časopisov
- jednotlivý článok z tlačeného vedeckého alebo odborného časopisu a monografie
- jednotlivý článok z tlačeného vedeckého alebo odborného zborníka
- tlačaná pohľadnica ako jednotka fondu

¹ PSP balíček (producer submission package), balíček dát a metadát, vytvorený podľa štandardov digitalizácie: *Definícia metadátových formátov pre digitalizáciu periodík (SNK, 2013)* a *Definícia metadátových formátov pre digitalizáciu monografií (SNK, 2013, 2015)*.

² Digitalizácia – je procesom, pri ktorom dochádza k prevodu dokumentu z analógovej podoby do podoby digitálnej prostredníctvom digitalizačných zariadení – vo všeobecnosti skenerov.

³ Slovacikálny dokument je knižničný dokument, ktorý sa podľa autorstva, jazyka, miesta vydania alebo obsahu týka Slovenska alebo Slovákov (Zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, § 3 ods. 4).

- tlačená fotografia ako jednotka fondu
- tlačená mapa ako jednotka fondu
- tlačená hudobnina ako jednotka fondu
- tlačená grafika ako jednotka fondu

Hlavným cieľom celej stratégie je masová digitalizácia obsahu knižničných a archívnych fondov a ochrana nosičov informácií (papiera) pred nevyhnutnou degradáciou.

Z tejto tézy vyplýva, že nosiče slovacikálneho kultúrneho bohatstva sú chránené dvojako:

- **digitalizáciou** – ktorou sa eliminuje potreba používateľa/čitateľa pracovať s fyzickým papierom
- **konzerváciou** – ktorými sa eliminuje degradácia nosičov informácií

Digitalizácia má však okrem ochrannej funkcie aj inú, nemenej dôležitú úlohu, a tou je umožnenie sprístupnenia masovo zdigitalizovanej slovacikálnej produkcie čo možno najširšej verejnosti.

Digitalizácia tak nie je cieľom samým osebe, ale je prostriedkom k dosiahnutiu cieľov dôležitejších, konkrétne ochrany slovacikálneho fondu pred degradáciou a sprístupnenia čo možno najväčšieho počtu slovacikálnej produkcie čo možno najširšej verejnosti.

2 PROCES DIGITALIZÁCIE

V SNK sú do procesu digitalizácie zainteresované viaceré odbory so svojimi oddeleniami. Aby bolo možné zabezpečiť existenciu žiadaného výstupu digitalizácie, musia jednotlivé oddelenia týchto odborov vzájomne koordinovať svoju činnosť.

Proces digitalizácie (v širšom zmysle slova) zastrešuje aj 2 čiastkové podprocesy:

logistický proces – mapuje vyskladnenie dokumentov určených na digitalizáciu, ich transport do digitalizačnej linky, transport späť do depozitov a ich opätovné naskladnenie (Schéma č. 1)

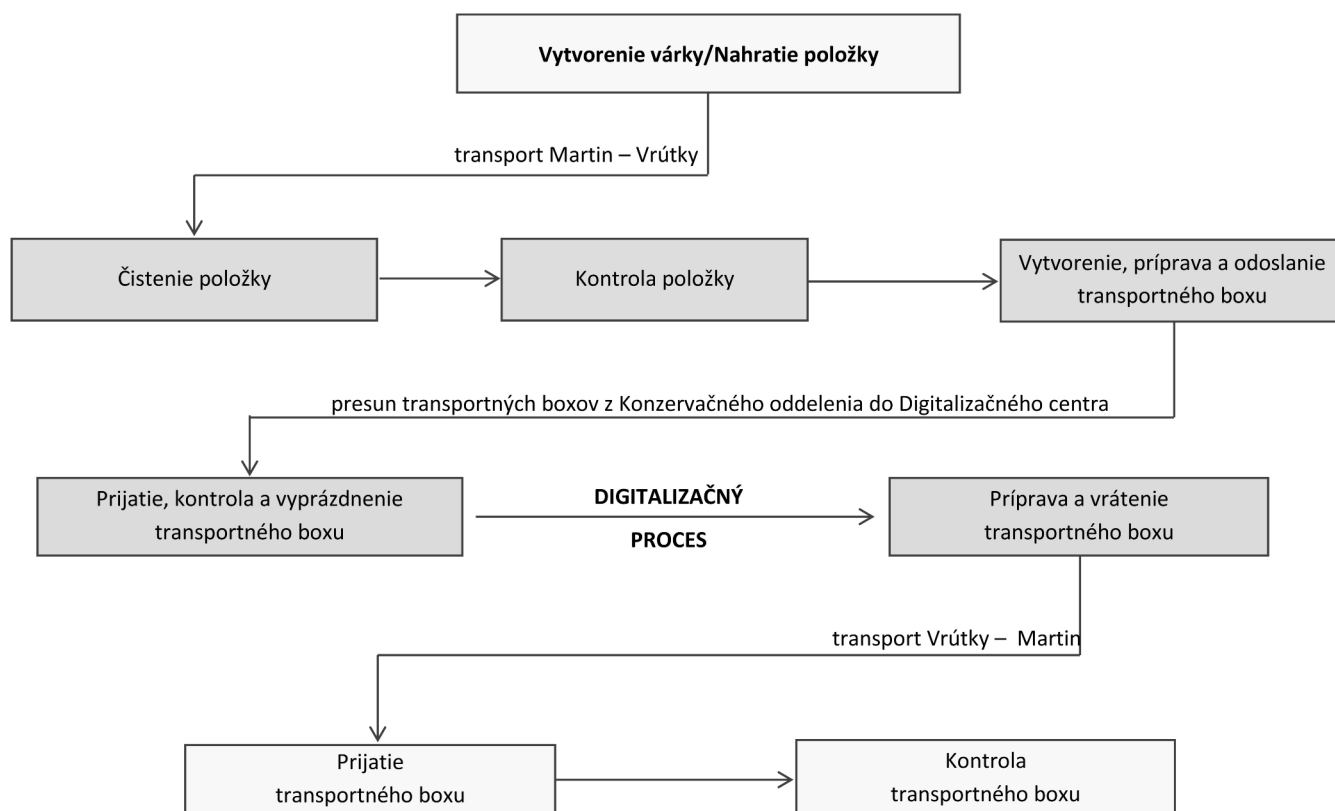

Schéma č. 1 Logistický proces

proces digitalizácie v užšom zmysle slova (fáza samotnej digitalizácie) – ide o samotný proces skenovania, imageprocessingu a generovania digitálnych objektov – PSP balíčkov

Proces digitalizácie je súhrn činností, ktoré sú vo všeobecnosti rozlíšiteľné v piatich základných fázach (Schéma č. 2):

fáza predprípravy

fáza prípravy (dokumentov)

fáza (samotnej) digitalizácie – proces digitalizácie v užšom zmysle slova

fáza finálnej kontroly

fáza uloženia a sprístupnenia

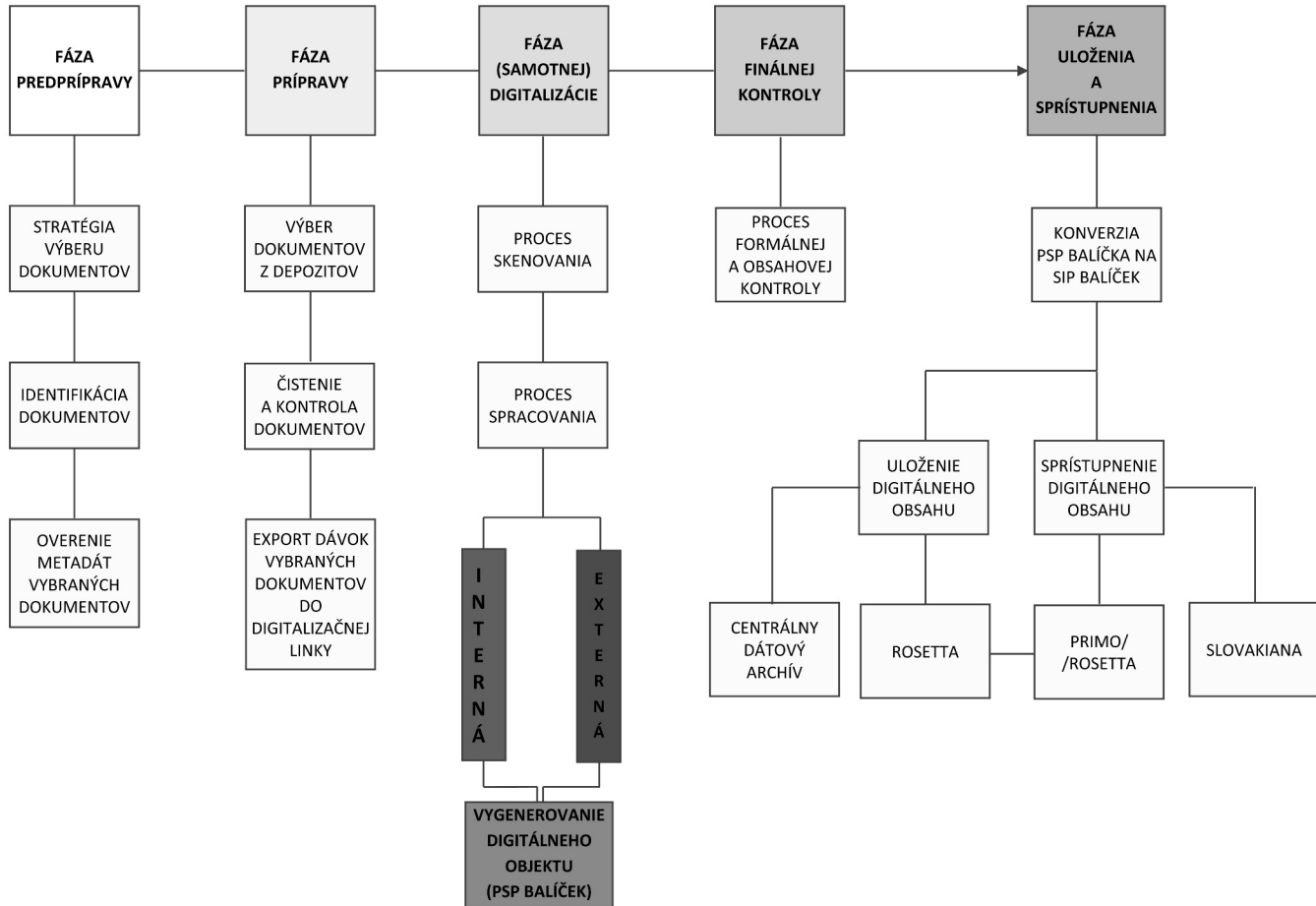

Schéma č. 2 Fázy digitalizácie

2.1 FÁZA PREDPRÍPRAVY

Fáza predprípravy je súbor činností realizovaných na úrovni správy knižnično-informačného systému. Táto fáza zastrešuje stratégiu výberu dokumentov, ich identifikáciu a overenie k nim prislúchajúcich metadát.

2.1.1 STRATÉGIA VÝBERU DOKUMENTOV

Stratégia výberu dokumentov je základnou sumou operácií, ktoré stoja v úplných základoch finálneho sprístupnenia digitálneho obsahu. Do veľkej miery je výber dokumentov determinovaný hlavnými cieľmi celkovej stratégie digitalizácie, ktorými je vyššie spomenutá digitalizácia slovacikálnych písomných dokumentov.

Pri sledovaní tohto cieľa sa berú na zreteľ aj ďalšie kritéria výberu dokumentov. K **obsahovému kritériu** – slovacikálny dokument je vhodné doplniť ďalšie – **dodatočné obsahové kritériá**, napr. *unikátnosť* a *záujem verejnosti*, na základe ktorých sú niektoré dokumenty z fondu prednostne výberovo vyskladené.

Popri obsahových kritériách sú relevantným faktorom aj **kritéria formálne** – fyzický stav dokumentu, či vhodnosť daného dokumentu na digitalizáciu. Je totiž zrejme, že nie všetky textové nosiče (dokumenty) sú v princípe vhodné na digitalizáciu na skenovanie na plošných skeneroch – napr. dokumenty s 3D obsahom, reliéfne textové dokumenty,

a pod. Pracovníci podieľajúci sa na výbere⁴, tak na základe týchto kritérií vylučujú dokumenty, ktoré by v samotnej fáze digitalizácie nebolo možné digitalizovať.

2.1.2 IDENTIFIKÁCIA DOKUMENTOV

Identifikácia dokumentov je nevyhnutná na to, aby mohli jednotlivé dokumenty určené na digitalizáciu vstúpiť do procesu digitalizácie. Identifikátor dokumentu totiž identifikuje samotný analógový dokument, identifikuje aj jeho reprezentáciu v elektronickom zázname knižničného katalógu, ako aj digitálny objekt v procese digitalizácie a je tak jedinečným a premostujúcim elektronicko-analógovo-digitálnym znakom.

2.1.3 OVERENIE METADÁT DIGITALIZOVANÝCH OBJEKTOV

Významnou súčasťou sú metadáta derivované z bibliografických metadát katalogizačných záznamov, čo kladie vysoké nároky na validitu bibliografických záznamov.

Overovanie bibliografických metadát ako dôležitého vstupu pre proces digitalizácie zabezpečovala Národná bibliografia SNK. Taktiež paralelne editovala, reindexovala a deduplikovala všetky dostupné bibliografické záznamy k jednotlivým titulom – budúcim digitálnym objektom. Slovenská národná bibliografia s obrovským množstvom bibliografických záznamov, teda aj s obrovským potenciálom bibliografických metadát, sa stala zdrojom deskriptívnych metadát pre digitalizačný proces.

2.2 FÁZA PRÍPRAVY (DOKUMENTOV)

Fáza prípravy dokumentov je súbor činností, ktorých výstupom je zabezpečenie adekvátneho objemu dokumentov pre digitalizačnú linku. Táto fáza zastrešuje *výber dokumentov z depozitov, ich čistenie a kontrolu, ako aj export z nich vytvorených dávok do digitalizačnej linky*.⁵

2.2.1 VÝBER DOKUMENTOV Z DEPOZITOV, KONTROLA ICH FYZICKÉHO STAVU A VHODNOSTI

Pracovníci depozitu vyberajú z evidenčných zoznamov dokumenty, ktoré boli odporúčené na digitalizáciu.

Následne prebieha čistenie a kontrolné úkony, pričom sa sleduje:

- celkový fyzický stav dokumentu
- úplnosť dokumentu
- stav väzby dokumentu
- obsah dokumentu – existencia príloh a pod.
- stav papiera a tlače
- Po skončení týchto kontrolných činností sa jednoznačne určí vhodnosť dokumentu na digitalizáciu.

2.2.2 EXPORT VYTVORENÝCH DÁVOK

Export vytvorených dávok sa realizuje prostredníctvom transportných boxov. Transportné boxy združujú jednotlivé dokumenty určené na digitalizáciu. Rovnako ako samotné dokumenty aj transportné boxy sú označené identifikátorom, čím sa zabezpečuje kompletný prehľad o expedovaných dokumentoch a zabráňuje sa vzniku neželaných javov, napr. duplicitného expedovania a následného duplicitného skenovania.

2.3 FÁZA (SAMOTNEJ) DIGITALIZÁCIE

Zastrešuje tieto činnosti – *príjem dokumentov v digitalizačnej linke, stanovenie parametrov skenovania, (samotná) skenovacia činnosť, spracovateľské činnosti a proces automatického generovania digitálneho objektu – PSP balíčka*. Vo všeobecnosti ide o činnosti **procesu digitalizácie v užšom slova zmysle** a k nemu prislúchajúcich podporných procesov.

2.3.1 STANOVENIE PARAMETROV SKENOVANIA

Po fyzickom a virtuálnom prevzatí došlej várky v digitalizačnej linke je nevyhnutné realizovať úkony, ktoré umožnia samotný skenovací proces.

Prvým prípravným krokom je výber vhodného skenera. Dokumenty určené na digitalizáciu majú rôzne fyzické vlastnosti – rozmery, hrúbku, typ väzby a pod. Je nevyhnutné zabezpečiť umiestnenie dokumentov na taký typ skenerov, aby dokumenty boli skenované na zariadeniach, na ktorých sa realizuje konverzia z analógovej do digitálnej podoby s čo možno najlepším resp. najadekvátnejším výsledkom.

⁴ Keďže pracovníci výberu dokumentov nemanipulujú s fyzickými zväzkami, akékoľvek nezrovnalosti vo výbere, korigujú pracovníci v nasledujúcej fáze procesu digitalizácie – fáze prípravy.

⁵ Celý logistický proces, ktorý začína činnosťami fázy prípravy dokumentov od výberu dokumentov z depozitu, kontroly stavu a vhodnosti, čistenia, expedície, cez činnosti fázy digitalizácie – prijatia várok v digitalizačnej linke, ich vrátenie, expedícia z digitalizačnej linky späť do depozitov a opätovné naskladnenie dokumentov v depozite je aj virtuálne mapovaný.

Slovenská národná knižnica disponuje v Digitalizačnom centre Vrútky veľmi diferencovaným „parkom“ moderných digitalizačných zariadení – skenerov rakúskej a švajčiarskej proveniencie. V závislosti od miery automatizácie je možné rozdeliť ich na:

- **manuálne skenery** (typu CopiBook) – pokrývajú skenovanie menších tlačí, ktorých obsah nezasahuje príliš hlboko do väzby. Nevyužívajú sa na skenovanie tlačí, reflexných, veľkoformátových, veľmi objemných s problematickou tlačou, ktorá zasahuje do väzby dokumentu.
- **poloautomatické skenery** (typu ScanVPage, Scan2Page, Treventus) – zastrešujú skenovanie dokumentov väčších (SVP, S2P) a menších (Treventus) formátov. Skenujú sa na nich dokumenty, pri ktorých je potrebné zabezpečiť zvýšenú opatrnosť, či skenovanie do určitého uhla otvorenia väzby. Ide o tlače vysokej kultúrnej či finančnej hodnoty – staré archívne tlače, listiny a pod., ktoré by sa skenovaním na plnoautomatických mohli fyzicky poškodiť. Tieto skenery sa nepoužívajú pri bežných dokumentoch, dochádzalo by tak k zbytočným časovým stratám.
- **plnoautomatické skenery** (DL-Mini, DL3003) – vysokorýchlostné skenery určené pre vysokú záťaž. Keďže umožňujú bezproblémové skenovanie do formátu A3, je možné na nich skenovať aj zväzky novín. Tieto skenery sa nepoužívajú na skenovanie historických a vzácných kníh, prípadne dokumentov s jemnou štruktúrou papiera, pretože by tak mohlo dôjsť k ich nezvratnému poškodeniu.

Po určení vhodného skenera nasledujú ďalšie úkony/nastavenia, ktoré zabezpečia optimálnosť zdigitalizovaného obrazového výstupu. Podľa príslušných usmernení sa pre jednotlivé dokumenty nastavuje adekvátne *rozlíšenie, formát, farebná hĺbka*.

2.3.2 PROCES SKENOVANIA

Tento proces sa začína identifikáciou objektu v digitalizačnom WorkFlow. Následne sa začne skenovací proces, ktorý je sprevádzaný priebežnou kontrolou. Počas skenovania totiž môže dôjsť k viacerým neželaným javom (samočinné pozastavenie procesu skenovania na automatických skeneroch, výskyt nečistôt...), na ktoré musí operátor priebežne reagovať. Po úspešnom ukončení tohto procesu, operátor odosiela zoskenovaný dokument na pracovné úložisko.

2.3.3 PROCES SPRACOVANIA (IMAGEPROCESSING)

Proces spracovania dokumentov sa dá v zásade rozlíšiť na dva základné kroky: *imageprocessing surového skenu* a *zonácia obsahu s možnosťou analytického spracovania vnútorných logických elementov dokumentu – článkov*. Spôsob spracovania v druhom kroku je determinovaný typom dokumentu.

Úkony realizované v prvom kroku – **imageprocessing dokumentu** – sú bez ohľadu na typ dokumentu rovnaké. Ide o základné editačné úkony ktoré sa vykonávajú na každej strane spracovávaného objektu – *natočenie, rotácia, výrez*.

Činnosti vykonávané v druhom kroku – **zonácia s možnosťou analytického spracovania dokumentu** – sa líšia v závislosti od hĺbky obsahovej štruktúrálnej schémy pri spracovaní jednotlivých typov dokumentov – *monografie, seriály a špeciálne dokumenty* – mapy, pohľadnice, plagáty.

Vzhľadom k uvedeným typom je potom možné hovoriť o digitalizácii objektov určených na:

a) plnotextové (listingové) spracovanie, ktoré umožní vyhľadávanie v rámci celého digitálneho objektu. Patria sem:

- *monografie*
- *seriály*
- *špeciálne dokumenty*

b) analytické spracovanie vnútorných logických štruktúr dokumentu, ktoré po spracovaní digitálneho objektu umožní dvojúrovňové vyhľadávanie – plnotextové vyhľadávanie a vyhľadávanie v metadátach vnútorných logických štruktúr dokumentu:

- *analytické spracovanie monografií – články z monografických zborníkov*
- *analytické spracovanie seriálov – články zo seriálov/periodík*

ad a) plnotextové (listingové) spracovaní

Plnotextové (listingové) spracovanie objektov bolo realizované v NP DIKDA internou formou.

V rámci internej digitalizácie bola spracovateľská činnosť pokrytá softvérom DocWorks, ktorý umožňuje spracovanie obsahu skenov a následné spárovanie celého digitálneho objektu s bibliografickým materským záznamom periodika, monografie a špeciálneho dokumentu. Metadáta z knižničného systému boli prekonvertované do digitálnych formátov a uložené v príslušnom súbore. Na výstupe boli vytvorené z *dátovej* (skeny) a *metadátovej* (bibliografické, technické, administratívne metadáta) zložky, výstupné PSP balíčky.

Jeden PSP balíček, ktorý je výstupom internej digitalizácie, je tvorený pre 1 číslo periodika; 1 zväzok monografie; 1 exemplár mapy/pohľadnice/plagátu. Prezentácia PSP balíčka je jednotypová. Prezentuje buď 1 celé číslo periodika, alebo 1 zväzok monografie, alebo 1 exemplár pohľadnice/plagátu/mapy.

Obsahuje:

- digitálny obraz 1 čísla periodika / 1 zväzku monografie / 1 exemplára špeciálneho dokumentu (mapy/pohľadnice/plagátu)
- bibliografické metadáta v hierarchickom poradí:
 - pre seriály
 - materský záznam periodika
 - záznam o čísle periodika
 - pre monografie/špeciálne dokumenty
 - materský záznam monografie/špeciálneho dokumentu

ad b) analytické spracovanie

V tomto druhom kroku vstupuje článok ako súčasť vedeckého a odborného seriálu/periodika a monografie do procesu digitalizačného spracovania textových dokumentov.

Digitalizácia článkov prebiehala v rámci NP DIKDA externou formou, externým dodávateľom SNK bola spoločnosť Tender Media Group (TMG).

Externý dodávateľ spracoval skeny dodané zo SNK, spároval digitálne obrazy s bibliografickým materským záznamom periodika, zborníka, monografie a bibliografickými záznamami článkov, zabezpečil synchronizáciu medzi dodávanými metadátovými formátmi a fyzicky dodávanými skenovanými dokumentmi a vytvoril PSP balíček.

SNB disponovala bibliografickými záznamami článkov z obdobia existencie elektronickej databázy, teda z rokov 1976 – 2010. Pri článkoch pred tohto obdobia a po ňom bibliografické záznamy absentovali. V takomto prípade implementoval externý spracovateľ do PSP balíčka bibliografické metadáta vyčítané z OCR na úrovni krátkeho bibliografického záznamu – jazyk článku, názov článku, podnázov článku, variantný názov článku, autor/autori, zdrojový dokument, stránkovanie.

Jeden PSP balíček je tvorený pre 1 číslo periodika a články v ňom. Prezentácia PSP balíčka je dvojtýpová. Prezentuje 1 celé číslo periodika, periodického zborníka, jeden monografický zborník a zároveň články z nich.

Obsahuje:

- digitálny obraz 1 čísla periodika, periodického zborníka, monografického zborníka
- digitálne obrazy článkov z nich
- bibliografické metadáta v hierarchickom poradí:
 - materský záznam periodika, periodického zborníka, monografického zborníka
 - záznam o čísle periodika, periodického zborníka
 - BIB záznamy článkov z daného čísla periodika, periodického zborníka, monografického zborníka

V štruktúre PSP balíčka je článok zanorený pod vyššie úrovne popisu.

2.4 FÁZA FINÁLNEJ KONTROLY PSP BALÍČKOV**2.4.1 PROCES OBSAHOVEJ VALIDÁCIE PSP BALÍČKOV**

Keďže digitalizácia článkov je špecifická analytickým spracovaním digitálnych objektov sprevádzaných špecifickými logickými väzbami na výtlačok a titul periodika, realizovala sa pod metodickým vedením Národnej bibliografie v *Oddelení kontroly skenov a metadát* v DC Vrútky kontrola vytvorených PSP balíčkov, ktorá sa riadila platnými štandardmi definujúcimi metadátové formáty pre digitalizáciu periodík a monografií. Predmetom kontroly bola:

- kontrola úplnosti (obrazové súbory, logická a fyzická štruktúra)
- kontrola bibliografických metadát a popisných údajov
- kontrola článkov – bibliografických metadát, segmentácia a úplnosť textu
- kontrola zhody metadát s katalógom Slovenskej národnej bibliografie v systéme Virtua
- kontrola externým dodávateľom vytvorených bibliografických metadát článkov, ak neboli k dispozícii bibliografické záznamy článkov v katalógu Slovenskej národnej bibliografie

PSP balíčky, ktoré nespĺňali kritériá validity, boli vrátené dodávateľovi a následne opravené.

2.4.3 PROCES FORMÁLNEJ VALIDÁCIE PSP BALÍČKOV

Je realizovaný priebežne v procese generovania a uzatvárania PSP balíčka. Následne prebieha validácia PSP balíčka v transportnom module aplikácie, ktorá po jeho úspešnej validácii môže realizovať konverziu na SIP (*submission information package*) balíček.

2.5 FÁZA ULOŽENIA A SPRÍSTUPNENIA

2.5.1 KONVERZIA PSP BALÍČKA NA SIP BALÍČEK, JEHO ULOŽENIE A SPRÍSTUPNENIE

Po ukončení procesu formálnej validácie PSP balíčka dochádza k jeho konverzií na SIP balíček. **SIP balíček** – je balík dát a metadát v podobe, v ktorej je akceptovateľný pre **LTP** (long-term preservation) **system** alebo pre **aplikáciu sprístupnenia**. Môže vzniknúť v transformačnom module z PSP balíčka po jeho kontrolách.

Archivácia SIP balíčkov prebieha na 3 úrovniach:

Uloženie SIP balíčkov do digitálneho archívno-informačného systému Rosetta (SNK)

Uloženie SIP balíčkov do CDA (*Centrálny dátový archív*) – Univerzitná knižnica v Bratislave – uloženie kompletného výstupu digitalizácie a jeho archivácia v minimálne dvoch geograficky oddelených lokalitách vzdialených min. 50 km.

Uloženie SIP balíčkov do CAIR (*Centrálne aplikačná infraštruktúra a registratúra*)

CAIR je projektom Národného osvetového centra, ktorý vytvára systém na centrálnej úrovni pre všetky inštitúcie v rezorte kultúry. V rámci tohto systému sa buduje portál a registre – teda databázy údajov nad objektmi kultúrneho dedičstva, ktoré zabezpečia verejnosti on-line prístup k výstupom digitalizácie inštitúcií v rezorte kultúry. Výstupom tohto projektu bude portál **Slovakiana**.

2.5.2 VÝSTUPY DIGITALIZÁCIE TEXTOVÝCH DOKUMENTOV A DATABÁZA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ BIBLIOGRAFIE V KNIŽNIČNO-INFORMAČNOM SYSTÉME VIRTUA

Databáza SNB existuje paralelne s Digitálnou knižnicou SNK (Rosetta) a taktiež so systémom CAIR (Slovakiana). Do bibliografických záznamov patriacich k digitálnym objektom sa spätne importujú jedinečné identifikátory digitálnych objektov vyexportované z PSP balíčkov. V prípade externým dodávateľom vytvorených nových digitálnych bibliografických záznamov článkov, sa importujú tieto bibliografické metadáta do elektronickej databázy kompletne na úrovni nových bibliografických záznamov.

Každý objekt obsahuje v PSP balíčku **identifikátor UUID** (*Universally unique identifier*) ku každej úrovni bibliografických metadát vo formáte MODS a identifikátor **URN:NBN** (*Uniform Resource Name: National Bibliography Number*) pridelený systémom pre riadenie procesov v digitalizácii alebo nástrojom Resolver pre konkrétne úrovne.

Tieto údaje sú trvalými a jedinečnými identifikátormi digitalizovaných kultúrnych objektov konkrétnej inštitúcie – SNK.

Import metadát z PSP balíčkov do databázy SNB v KIS Virtua prebieha dvojakým spôsobom:

ak existoval bibliografický záznam k digitálnemu objektu s konkrétnym BIB ID, importuje sa do záznamu UUID a URN:NBN

- ak bol bibliografický záznam vytvorený až v procese digitalizácie, importuje sa do databázy, vrátane oboch identifikátorov a následne mu je pridelené BIB ID
- Oba spôsoby importu do databázy SNB zabezpečujú synchronizáciu bibliografických metadát katalógu SNB s prezentačnými portálmi digitalizovaných objektov.

Katalóg Slovenskej národnej bibliografie tak:

- identifikuje všetky digitalizované objekty
- obohatí sa o obrovské množstvo článkových záznamov, čím sa eliminuje ich absencia z obdobia pred rokom 1976 a po roku 2010 (cca 450 000 bibliografických záznamov)
- následným priradením URL adresy zabezpečí prepojenie katalógu SNB s digitálnym obrazom a plným textom dokumentu
- diagnostikuje zmeny v bibliografických záznamoch a umožní budúcu editáciu metadát digitalizovaného objektu (napr. zmeny vo všetkých typoch autorít a pod.)

2.5.3 SPRÍSTUPNENIE DIGITALIZOVANÝCH OBJEKTOV

Používateľskej verejnosti budú digitálne objekty sprístupnené na:

- prezentačnom portáli SNK – Digitálna knižnica SNK
- prezentačnom portáli Slovakiana – projekt Národného osvetového centra, ktorý vytvára systém na centrálnej úrovni pre všetky inštitúcie v rezorte kultúry
- databáza Slovenská knižnica – SNB – URL – prepojenie katalógu s digitálnym obrazom/plným textom dokumentu

Používateľ dostane k dispozícii:

- digitálny obraz celého dokumentu (monografie, seriálu) vo formátoch JPEG s OCR vrstvou, PDF alebo EPUB pre jednoduchú publikáciu napr. pre smartfóny alebo elektronicke čítačky (CAIR – Slovakiana)

- digitálne obrazy jednotlivých článkov (zo seriálov a monografií) vo formátoch JPEG s OCR vrstvou, PDF alebo EPUB pre jednoduchú publikáciu napr. pre smartfóny alebo elektronické čítačky (CAIR – Slovakiana)

2.5.4 ŠPECIFIKÁ SPRÍSTUPNENIA ANALYTICKY SPRACOVANÝCH DOKUMENTOV

Celé číslo periodika, zborníka, monografického zborníka si môže používateľ prelistovať a využiť plnotextové vyhľadávanie.

Digitálne obrazy konkrétnych článkov získa cieľným vyhľadávaním na základe štandardných bibliografických metadát (autor, názov, podnázov, súbežný názov, rok vydania, predmetové heslá a pod.) v subdatabáze vedeckých a odborných článkov v digitálnej knižnici. Pre používateľa sa tak vytvára možnosť predvoľby užšieho priestoru – výberovej digitálnej edície odborných a vedeckých článkov a získavania najrelevantnejších výsledkov vyhľadávania týchto článkov naprieč odborom/odbormi alebo pre užšie špecializované skupiny.

ZÁVER

Okrem vyššie uvedených hlavných cieľov digitalizácie má projekt NP DIKDA obrovský sociálny význam. Výrazne ovplyvní rozvoj vedy, výskumu a vzdelávania na všetkých úrovniach. Uľahčí šírenie a uchovávanie informácií, najmä vedeckých a odborných. Vytvára zdrojovú informačnú platformu pre celú slovenskú spoločnosť, vedeckú a odbornú verejnosť, univerzity, vysoké školy.

Paradigmaticky mení prístup čitateľa ku knižnici a jej obsahu. To, čo bolo doteraz skryté v depozitoch SNK, sa vďaka digitalizačnému projektu dostáva do rúk – tabletov, čítačiek a počítačov celej laickej a odbornej verejnosti. Limity klasických výpožičiek determinované obmedzeným počtom exemplárov v knižnici prestávajú byť problémom, digitálny obraz jedného exemplára dokumentu môže byť v reálnom čase sprístupnený neobmedzenému počtu používateľov.

Digitalizácii prispôsobená tvorba kvalitnejších metadát prispieva k adresnejšiemu, flexibilnejšiemu a viacúrovňovému prístupu k digitálnym objektom a ich metadátam.

Bibliografia a bibliograf vstupujú do úplne novej éry manažmentu kvality metaúdajov, ktorý súvisí s novými odbornými kompetenciami a úlohami bibliografov a novým charakterom bibliografickej práce v modernom prostredí informačných technológií.

Bibliografia prestáva iba popisovať analógové dokumenty, ale klasifikuje a sprístupňuje digitálne obrazy týchto dokumentov a usmerňuje používateľa v digitálnej knižnici. Bibliografia skutočne privádza používateľa ku konkrétnemu dokumentu.

Bibliografické odkazy

Definícia metadátových formátov pre digitalizáciu monografií: verzia 1.0 [online]. Martin: Slovenská národná knižnica, 2013 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <<http://dikda.eu/wp-content/uploads/2013/04/SNK-Definicia-metadátových-formátov-pre-digitalizáciu-monografií.doc>>

Definícia metadátových formátov pre digitalizáciu monografií: verzia 1.1 [online] Martin: Slovenská národná knižnica, 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://dikda.eu/wp-content/uploads/2013/04/SNK-Definicia-metadátových-formátov-pre-digitalizáciu-monografií_2015.odt>

Definícia metadátových formátov pre digitalizáciu periodík: verzia 1.0 [online] Martin: Slovenská národná knižnica, 2013 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <<http://dikda.eu/wp-content/uploads/2013/04/SNK-Definicia-metadátových-formátov-pre-digitalizáciu-periodík.doc>>

PhDr. Ľudmila Rohoňová

ludmila.rohonova@snk.sk

Mgr. Ľuboš Glončák

lubos.gloncak@cvtisr.sk

(Slovenská národná knižnica)

⁶ Dostupnosť vo formáte JPEG s OCR vrstvou sa týka všetkých vyššie uvedených typov dokumentov, okrem špeciálnych dokumentov, pri ktorých sa nerealizuje znakové rozpoznávanie textu